

STRESZCZENIE

KOMPETENCJE BISKUPA DIECEZJALNEGO DOTYCZĄCE WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO W POLSCE

Kościół założony przez Chrystusa i zbudowany na fundamencie Apostołów posiada obowiązek oraz własne i wyłączone prawo formowania tych, którzy są przeznaczeni do świętej posługi (kan. 232). Powyższe kompetencje realizuje on przez wyższe seminarium duchowne, które jest konieczną instytucją do właściwego przygotowania kandydatów do święceń. Dar powołania, złożony przez Boga w sercu wybranych mężczyzn domaga się zapewnienia im solidnej drogi formacyjnej. Troska o formację kandydatów do kapłaństwa stanowi o fundamentalnej odpowiedzialności biskupa diecezjalnego za Kościół i zbawienie Ludu Bożego.

Tematem rozprawy doktorskiej są kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące wyższego seminarium duchownego w Polsce. Jej cel stanowi analiza ustawodawstwa powszechnego i partykularnego Kościoła łacińskiego w przedmiocie władzy posiadanej przez biskupa diecezjalnego w odniesieniu do wyższego seminarium duchownego i jego odpowiedzialności w tym zakresie. Określony cel pozwala postawić tezę, że biskup diecezjalny na mocy pasterskiego urzędu został wyposażony przez ustawodawcę w kompetencje władcze dotyczące wszystkich spraw wyższego seminarium duchownego, dlatego jest kanonicznie za nie odpowiedzialny. Określony ogólny cel badawczy implikuje cele szczegółowe poprzez postawienie następujących pytań: którego spośród biskupów nazywa się diecezjalnym i jaką ma władzę; co należy rozumieć pod pojęciem kompetencji i jakie są jej rodzaje; czym jest wyższe seminarium duchowne i jakie są jego rodzaje; jaka jest geneza wyższego seminarium duchownego; w jakie kompetencje został wyposażony biskup diecezjalny względem seminarium; jakie organy, osoby i sprawy związane z seminarium podlegają kompetencji biskupa diecezjalnego; w jaki sposób powinien on realizować swe kompetencje; czy ustawodawca partykularny określił jakieś inne sposoby realizacji przez biskupa diecezjalnego należnych mu kompetencji, niż wskazane w przepisach prawa powszechnego; czy można stwierdzić, że biskup diecezjalny odpowiedzialnie je realizuje?

Podstawy prawne kompetencji biskupa w sprawach wyższego seminarium zostały proklamowane przez ustawodawcę przede wszystkim w dekretach *Optatam totius* i *Christus Dominus* Soboru Watykańskiego II (1962-1965), w kan. 232-264, 375-376, 381, 385, 391-394 i 1008-1054 CIC/83, w adhortacji apostołskiej Jana Pawła II *Pastores dabo vobis*,

w *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* Kongregacji ds. Duchowieństwa, w dekrecie ogólnym Konferencji Episkopatu Polski pt.: *Droga formacji presbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*. Wyróżnione akty normatywne stanowią zarazem główne źródła analizy podjętej w dysertacji.

Źródła prawa powszechnego i partykularnego dotyczące analizowanego tematu są bardzo bogate. Polskie ustawodawstwo partykularne znajduje się nie tylko w RISPL, ale także w uchwałach synodów partykularnych i diecezjalnych, w statutach i regulaminach wyższych seminariów duchownych oraz w dekretach, instrukcjach i zarządzeniach poszczególnych biskupów diecezjalnych. Natomiast literaturę przedmiotu stanowią uznane komentarze do CIC/83 oraz opracowania wielu autorów polskich i obcojęzycznych.

Podjęta w rozprawie problematyka badawcza jest zrealizowana w trzech rozdziałach, rozbudowanych na mniejsze jednostki tematyczne i zwieńczonych podsumowaniem, poprzedzonych wykazem skrótów.

Rozdział I, będący wprowadzeniem w temat, składa się z wyjaśnienia podstawowych pojęć i ukazania genezy wyższego seminarium duchownego. W pierwszej części wyjaśniono, że biskupem diecezjalnym jest ten spośród biskupów, któremu została powierzona pasterska troska o jakąś diecezję. Na mocy święceń biskupich i otrzymanego urzędu posiada władzę rządzenia zwaną jurysdykcją, która jest osobista, własna, zwyczajna i bezpośrednia, a dzieli się na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Przez kompetencję biskupa diecezjalnego należy rozumieć przyznane mu upoważnienie do tworzenia uprawnień i obowiązków na rzecz innych podmiotów. Jej istotą jest upoważnienie do dokonania prawnie określonej czynności konwencjonalnej, rodzącej obowiązek określonego zachowania się po stronie drugiego podmiotu. Natomiast przez wyższe seminarium duchowne rozumie się wspólnotę złożoną z formatorów, alumnów i pracowników administracyjnych, a także instytucję o randze wyższej uczelni, przeznaczoną do formacji kandydatów do kapłaństwa. Może ono być diecezjalne lub międzydiecezjalne. Zatem biskup diecezjalny w odniesieniu do wyższego seminarium posiada następujące kompetencje władcze: kreacyjne, legislacyjne, decyzyjne dotyczące alumnów, liturgiczne i nadzorcze. Te kompetencje ukształtowały się przez wieki wraz z genezą wyższego seminarium duchownego. Troska o proces przygotowania do kapłaństwa i poszukiwanie odpowiednich form doprowadziły do utworzenia przez Ojców Soboru Trydenckiego instytucjonalnej struktury o nazwie seminarium. Od czasu *Tridentinum* nieustannie trwa jego doskonalenie w ustawodawstwie, na co dowodem są przepisy zawarte w CIC/17, w uchwałach Ojców *Vaticanum II*, w aktach posoborowych, a zwłaszcza w CIC/83 i w wielu dokumentach kodeksowych.

Analiza przeprowadzona w I rozdziale prowadzi do ukazania w rozdziale II kompetencji biskupa diecezjalnego dotyczących seminarium, które są zawarte w prawie powszechnym Kościoła łacińskiego. Są w nim sukcesywnie zaprezentowane: kompetencje kreacyjne, na które składają się – podejmowanie działań w zakresie troski o powołania poprzez ustanowienie diecezjalnego dzieła powołań, utworzenie duszpasterstwa powołaniowego, erygowanie lub zachowanie niższego seminarium duchownego albo podobnej instytucji; podejmowanie aktów dotyczących instytucji wyższego seminarium, takich jak jego erygowanie, zniesienie, połączenie i rozłączenie; ustanowienie urzędów obligatoryjnych i fakultatywnych w seminarium na *forum externum et forum internum* oraz organów kolegialnych, którymi są rada lub przynajmniej dwóch doradców ds. ekonomicznych oraz komisja ds. święceń i posług. Kompetencje legislacyjne, a w nich – opracowanie i zatwierdzenie diecezjalnego programu duszpasterstwa powołaniowego oraz statutu, projektu formacji integralnej i regulaminu wyższego seminarium; uregulowanie spraw ekonomicznych seminarium, zwłaszcza zbiorów na jego potrzeby, *seminaristicum* i godziwego wynagrodzenia pracowników duchownych i świeckich. Kompetencje decyzyjne dotyczące alumnów, a w nich – przyjmowanie kandydatów do wyższego seminarium; powierzenie innym podmiotom formacji alumnów legalnie przebywających poza własnym seminarium; skrócenie lub przedłużenie im czasu formacji w seminarium; dopuszczenie ich do grona kandydatów do diakonatu i prezbiteratu, do posług lektoratu i akolitu oraz do święceń diakonatu i prezbiteratu; wyznaczenie im wspólnoty do pełnienia posługi duszpasterskiej i określenie czasu jej trwania; dyspensowanie od braku wieku kanonicznego oraz od nieprawidłowości i przeszkód zwykłych, które nie są zarezerwowane dla Stolicy Apostolskiej; określenie miejsca i sposobu uczestniczenia przez alumnów w rekolekcjach przed święczeniami diakonatu i prezbiteratu; wystawienie i przesłanie dymisoriów do przyjęcia przez nich święceń; a także ewentualne wydalenie ich z seminarium. Kompetencje liturgiczne, tj. – przyjęcie alumnów do grona kandydatów do diakonatu i prezbiteratu; ustanowienie ich lektorami i akolitami; oraz udzielenie im święceń diakonatu i prezbiteratu. I kompetencje nadzorcze, które polegają na – sprawowaniu wyższego zarządu i administracji seminarium; wizytowaniu seminarium; czuwaniu na formacją alumnów; zatroszczeniu się o przygotowanie duchownych dla innych Kościołów partykularnych; zadbanie o pouczenie kandydatów o święceniach i obowiązkach z nimi związanych; czuwaniu nad sporządzeniem dokumentacji z przyjęcia seminarzystów do grona kandydatów do diakonatu i prezbiteratu oraz z udzielenia im posług i święceń. Ponadto, każdy rodzaj kompetencji jest poprzedzony wyjaśnieniem jej pojęcia.

Scharakteryzowanie w II rozdziale kompetencji biskupa diecezjalnego dotyczących wyższego seminarium w powszechnym prawie Kościoła łacińskiego, pozwala podjąć to samo zagadnienie w rozdziale III, przedstawiając ich realizację w polskim prawie partykularnym. Struktura rozdziału odpowiada poprzedniemu, ale w celu zaprezentowania szczególnej aktywności polskiego ustawodawcy partykularnego i poszczególnych biskupów diecezjalnych, wyrażającej się w podejmowaniu także różnych działań z własnej inicjatywy przy realizacji niektórych kompetencji, a zwłaszcza kreacyjnych, została rozbudowana.

Zakończenie natomiast zawiera reasumpcję wyników przeprowadzonych badań i analiz podjętych w poszczególnych rozdziałach oraz sformułowane wnioski *de lege lata* i postulaty *de lege ferenda*. Rozprawę wieńczy sporządzony wykaz bibliograficzny zebranych źródeł prawa i literatury. Ponadto, praca jest opatrzona jej streszczeniem w języku polskim i angielskim.

Rozprawa jest przygotowana przede wszystkim przy użyciu metody dogmatyczno-prawnej, która ma na celu egzegezę, syntezę i systematykę zebranych źródeł prawa i literatury. Pomocniczo wykorzystano także metody: teologiczno-prawną i historyczno-prawną, które odpowiednio pomagają zrozumieć teologiczne uzasadnienie dekodowanych przepisów prawa oraz konieczność ich rozwoju w doktrynie i w historii prawa kanonicznego.

SUMMARY

COMPETENCES OF THE DIOCESAN BISHOP REGARDING A MAJOR SEMINARY IN POLAND

The Church founded by Christ and built on the foundation of the Apostles has the duty and the proper and exclusive right to form those who are designated for the sacred ministries (can. 232). The above-mentioned competences are implemented by a major seminary, which is a necessary institution for the proper preparation of candidates for ordination. The gift of vocation, placed by God in the hearts of selected men, requires that they be given a solid form of formation. Concern for the formation of candidates for the priesthood constitutes the fundamental responsibility of the diocesan bishop for the Church and the salvation of the People of God.

The subject of the doctoral dissertation is the competence of the diocesan bishop regarding a major seminary in Poland. Its purpose is to analyze the universal and particular legislation of the Latin Church regarding the authority of the diocesan bishop with regard to a major seminary and his responsibility in this regard. A defined general research goal implies specific goals by asking the following questions: which of the bishops is called diocesan and what authority he has; what is a competence and what are its types; what is a major seminary and what are its types; what is the genesis of a major seminary; what powers has the diocesan bishop been given in relation to a major seminary; which organs, persons and matters related to a major seminary fall under the competence of the diocesan bishop; how he should exercise his competencies; has the particular legislator specified any other ways of exercising by the diocesan bishop his competencies than those indicated in the provisions of universal law; can it be said that the diocesan bishop carries them out responsibly?

The legal basis of the bishop's competence in matters of a major seminary was proclaimed by the legislator primarily in the decrees *Optatam totius* and *Christus Dominus* of the Second Vatican Council (1962-1965), in can. 232-264, 375-376, 381, 385, 391-394 and 1008-1054 CIC/83, in the Apostolic Exhortation of John Paul II *Pastores dabo vobis*, in *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* of the Congregation for the Clergy, in the general decree of the Polish Bishops' Conference entitled: *The path of formation of priests in Poland. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*. The distinguished normative acts are at the same time the main sources of the analysis undertaken in the dissertation.

Sources of universal and particular law concerning the analyzed subject are very numerous. Polish particular legislation can be found not only in RISPL, but also in resolutions

of particular and diocesan synods, in the statutes and regulations of major seminaries, and in the decrees, instructions and orders of individual diocesan bishops. On the other hand, the literature on the subject consists of acknowledged commentaries to CIC/83 and studies by many Polish and foreign authors.

The research issues discussed in the dissertation are implemented in three chapters, extended to smaller thematic units and crowned with a summary, preceded by a list of abbreviations.

Chapter I, which is an introduction to the topic, consists of explaining the basic concepts and showing the genesis of a major seminary. The first part explains that the diocesan bishop is the one among the bishops who has been entrusted with the pastoral care of a diocese. By virtue of episcopal ordination and the office he has received, he has a power of governing known as jurisdiction, which is personal, proper, ordinary, and immediate, divided into legislative, executive, and judicial. The competence of the diocesan bishop should be understood as the authorization granted to him to create powers and duties for other subjects. Its essence is the authorization to perform a legally defined conventional act, generating an obligation to behave in a specific manner on the part of the other entity. Whereas, a major seminary is understood as a community made up of formators, alumni and administrative staff, as well as an institution of the rank of a higher education institution, intended for the formation of candidates for the priesthood. It can be diocesan or interdiocesan. Thus, the diocesan bishop has the following powers in relation to a major seminary: creative, legislative, decision-making for the alumni, liturgical and supervisory. These competences were shaped over the centuries along with the genesis of a major seminary. Concern for the process of preparation for the priesthood and the search for appropriate forms led to the creation by the Fathers of the Council of Trent an institutional structure called the seminary. Since the *Tridentinum*, it has been constantly improved in legislation, as evidenced by the provisions contained in CIC/17, in the resolutions of the Fathers of *Vaticanum II*, in the post-conciliar acts, especially in CIC/83 and in many post-code documents.

The analysis carried out in the Chapter I leads to the presentation in Chapter II of the competences of the diocesan bishop concerning a major seminary, which are included in the universal law of the Latin Church. It presents successively: creative competences, which include – undertaking activities in the field of care for vocations by establishing a diocesan work of vocations, establishing a vocational pastoral ministry, establishing or maintaining a minor seminary or a similar institution; taking legal acts relating to the institutions of a major seminary, such as its erection, abolition, merger and separation; the establishment of compulsory and optional offices in a major seminary at *forum externum et forum internum*

and collegial bodies, which are a council or at least two economic advisers and a commission for ordination and ministry. Legislative competences, including – the development and approval of the diocesan program of vocational pastoral ministry as well as the statute, the project of integral formation and the regulations of a major seminary; regulation of economic matters of a major seminary, especially collections for its needs, *seminaristicum* and fair remuneration of clergy and lay employees. Decision-making competences concerning the alumni, and in them – admitting candidates to a major seminary; entrusting to other entities the formation of alumni legally residing outside their own major seminary; shortening or extending their time of formation in the seminary; admitting them to the group of candidates for the diaconate and presbyterate, for the lectorate and acolyte ministries, and for the diaconate and presbyterate ordinations; assigning them a community to carry out their pastoral service and determining its duration; dispensation from the lack of a canonical age and from irregularities and simple impediments not reserved for the Holy See; defining the place and way of participation by the alumni in the retreat before the ordination of the diaconate and presbyterate; issuing and sending dimissorial letters for their ordination; as well as their possible expulsion from a major seminary. Liturgical competences – admitting alumni to the group of candidates for the diaconate and presbyterate; establishing them as lectors and acolytes; and their ordination as deacons and priests. I supervisory competences which consist in – exercising senior management and administration of a seminary; visiting a major seminary; watching over the formation of the alumni; to care for the preparation of clergy for other particular Churches; ensuring that the candidates are instructed about ordination and the related duties; ensuring the preparation of documentation for the admission of alumni to the group of candidates for the diaconate and presbyterate, and for the granting of ministries and ordinations. Moreover, each type of competence is preceded by an explanation of its concept.

The characterization of the competences of the diocesan bishop in the universal law of the Latin Church in the Chapter II allows to take up the same issue in Chapter III, presenting their implementation in Polish particular law. The structure of the Chapter corresponds to the previous one, but in order to present the special activity of the Polish particular legislator and individual diocesan bishops, expressed in taking various actions on their own initiative in the implementation of certain competences, especially creative ones, it was expanded.

Whereas, the conclusion includes a reassumption of the results of the research and analyzes undertaken in individual chapters, as well as the formulated *de lege lata* conclusions and *de lege ferenda* postulates. The dissertation is concluded with a bibliographic list of the collected sources of law and literature. Moreover, the thesis is provided with a summary in Polish and English.

The dissertation is prepared primarily using the dogmatic-legal method, which is aimed at exegesis, synthesis and systematics of the collected sources of law and literature. Supportingly, the following methods were used: theological-legal and historical-legal, which adequately help to understand the theological justification of the decoded legal provisions and the necessity of their development in the doctrine and history of canon law.